

Utdrag ur

SUNDRE KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2010

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Sundre kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad. Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan. (Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningsprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Ej utsedd
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	(Textilkonsultfirma Lotine)
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby

Handlingar i Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.

Handlingar på Visby Landsarkiv.

Inventering av Sundre kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Torsten Gislestam, Gotlands fornsal.

Sundre kyrka. Liten handledning. Stencil i två olika utgåvor u. å.

Program för utvändiga reparationsarbeten på Sundre kyrka, upprättat 1996 och 1998 av arkitekt Jan Utas, Visby.

Tryckta källor

Brunius, C. G., Gotlands konsthistoria, 1866.

Byggnadshyttan på Gotland 2005-2006, årsskrift, 2007.

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.

Strelow H. Nilssøn, Cronica Guthilandorum, 1633.

Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.

Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.

Utas, J., Om gotländska valv: examensarbete i arkitekturens teori och historia Chalmers tekniska högskola, 1971.

Händelslista

ÅR	BYGGNADSEDEL ETC.:	REF.
1100-talet	Kastalen byggdes.	SK
o. 1200-50	Koret och långhuset byggdes. Väggmålningar (GKM anger "från byggnadstiden eller något senare").	GK GKM
t. 1200-tal	Bräder från en vägghpanel med målningar i ryskbysantinsk stil (förvaras nu i Gotlands fornsal).	GKM
o. 1250	Tornet byggdes. Mariabild av trä (GF anger "o. 1290")	GK GK, GF
Medeltid	Dopfunten. 3 st. gravstenar på kyrkogården, 2 st. i tornrummet och 1 st. i korgolvet.	SK GF
1370	Orgel, nu i Statens Historiska Museum, tillverkad av Verner från Brandenburg på beställning av "rector Evidus" (1300-tal enl. ISO)	SK, Inskr. ATA, ISO
1300-talet	Retabel (delar ingår i den nuvarande altaruppsatsen). Processionskrucifix.	GF ATA
t. 1400-tal	Kyrkklockan gjuten av "die Apengeter".	GKR, SK
1400-tal	Triumfkrucifixet.	GK
o. 1450	Muralmålningar i långhuset ("Passionsmästaren").	SK, GKM
1500-tal(?)	Väggmålning i form av en sadlad häst.	GKM
o. 1620	Målning i triumfbågen.	GK
1746	Det medeltida retablett(?) gjordes om(?) och målades delvis av målaren Nils Sahlin.	Räk.
1759	Årtal på korbänken.	GF
1767, 1771	Bräder "at afdela Bak Kyrkan" inköptes.	Räk.
1793	Sockenmagasin inreddes i kyrkan.	Räk.
1700-tal	Bänkinredning ("fribänkar" tillverkades 1754).	GK, Räk.
1804	Bakbänkarna och "avplanckningen" målades av målaren Friberg.	Räk.
1825	Predikstol efter ritning av Jacob Wilhelm Gerss. Den äldre predikstolen, placerad vid triumfbågens N anfang, slopades.	ATA, BH Räk.
1831	Tornhuvsreparation under ledning av kyrkotornsbyggaren N. Lindström.	Räk.

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1837	Nummertavla.	GK
1838-39	Predikstolen målades av målaren Nordström (sannolikt Carl Petter Norström, Visby).	Räk.
1858	Orgeln byggdes/ändrades (arkitekterna Pher Ulrik Stenhammar och Ludvig Hedin).	BH
1863	Omfattande reparation av tornhuven under ledning av husbonden Nils Hallin, Sigrajvs i Vamlingbo.	Räk.
	Stigluckan i N kyrkogårdsmuren revs.	CGB
1863-64	Långhusets S fönster förstörades (BH anger endast att en förändring görs).	SK, BH
1865	Läktaren byggdes av L. Pehrsson Digrans. Målning av läktaren.	Räk. BH
1896	Sakristian byggdes efter ritningar av arkitekt, Gustaf Pettersson, Stockholm.	ATA, BH
	Sakristiskranket i korets NÖ hörn, bestående av det medeltida orgelhuset, togs bort och orgeln såldes till Statens Historiska Museum.	ATA
1883	Faltaken på långhus och kor byttes mot spån. Ändring av bänkar (sits och rygg).	ATA
1880-tal	Tornrummet användes som sockenmagasin.	SK
s. 1800-tal	Ö stigluckan revs bort (avritad av A. T. Gellerstedt 1867).	
1898-99	Årtal på lapp i en av ljuskronorna.	GF
1901	Retablet rekonstruerades av artisten C. Wilh. Pettersson, Stockholm.	ATA, BH
1903	Kamin (arkitekt Gustaf Pettersson).	ATA, BH
1911	Blyglasfönster.	BH
1923	Utvändig restaurering efter förslag av intendent Anders Roland, Stockholm. Reparation av den NV stigluckan(?).	ATA
1931	Invändig restaurering efter förslag av arkitekt Knut Nordenskjöld, Stockholm: Väggar och valv i kyrkorummet kalkades. Dopfunten flyttades. 29 st. målade bräder i 2 st. väggskåp i koret togs ut och deponerades i Gotlands fornsal.	GF
1944	Nya kyrkogården invigdes.	ATA
1950	Spåntaken på kor och långhus lades om. Ny flöjel. Spånen på sakristians tak byttes mot tegel.	GF ATA
	Tornhuvens stomme reparerades och försågs med ny panel. Tornets fasader foglagades. Takstolarna över kor och långhus förstärktes efter förslag av länsarkitekt Olle Karth,	

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
	Visby.. Reparation av klockbocken.	
1957	Elektrisk belysnings- och värmeanläggning.	GF
1964	Årtal på följesedel som ligger i en ljuskronas kula från när den elektrifierades av Dahlströms metallgjuteri.	GF
1969-70	Yttre och inre restaurering efter förslag av Restaureringsteknik AB, Stockholm.	GK
	Glasmålning i långhusfönstret av professor Einar Forseth, Bromma.	SK
	Framtagning och konservering av muralmålningar i torn, kor och långhus, borttagning av akantusranka runt Ö korfönstret (konservator Erik Olsson, Sanda).	GF, GKM
	Nytt trägolv i tornrummet. Spåntaken på kor och långhus samt tegeltaket (Mulde) på sakristian ersattes med faltak på tät bördning. Tornhuvens stomme reparerades och försågs med ny panel och invändig avvattning. Hängrännor och stuprör på kor och långhus av zinkplåt. Nytt pappklätt klockdäck i tornet. Dragstag i långhuset. Nya kolonnetter i ljudgluggarna. Ny fasadputs på hela kyrkan (tornet tidigare oputsat).	GF
1978	Orgelläktaren utvidgades.	GF
	Orgel på läktaren, byggd av Andreas Thulesius, Klintehamn.	ISO
1986?	Utbyte av plåtdetaljer av zinkplåt (hängrännor och stuprör på kor och långhus samt fångbleck på tornhuvu) mot lackerad stålplåt.	GF
1994	Mariaskulpturen konserverades av Marja-Liisa Alm samt återfördes till kyrkan (hämtades 1988).	GF
	Martin Lutherbilden i predikstolen hämtades av C. H. Eliason för konservering.	GF
1997	Invändig restaurering: Ny el med värme (radiatorer med bänkvärmare) installerades, i samband härmed byttes golvet i sakristian och i tornrummet. Belysningen kompletterades på vindarna. Ny dörr till torntrappan. Ny vinklad trappa byggdes till läktaren. Nytt textilskåp i sakristian. Nytt skåp i tornrummet för inklädning av el-centralen. När korbänken demonterades påträffades en målning med arkitektoniskt motiv i form av rundbåge (från 1600-talets början, hör samman med den målning som i triumfbågen) och när golvet togs upp fann man ett äldre trägolv samt en planka som är bemålad på tre sidor).	GF
1999	Utvändig restaurering efter förslag av arkitekt Jan Utas, Visby: Samtliga fasader putsades och kalkades	GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1999	(tornfasadernas puts avlägsnades, och putades om med minsta möjliga efterarbetning, de lämnades ofärgade). Samtliga takfall sågs över. Den befintliga markinfiltrationen kontrollerades och kompletterades (ny brunn i långhusets SÖ hörn). Tornavsatserna kläddes med blyplåt. Socklarna rengjordes och foglagades. Hörnkedjor och fönsteromfattningar rengjordes, ljudgluggarns omfattningar rengjordes av konservator. Fågelskyddsnäten kompletterades. Tornets intagsport i V försågs med nytt dörrblad. Oljefärgen på tornportalens dörrblad ersattes med tjära. Snickerierna i korfönstret kittades och målades, droppblecket av blyplåt byttes mot nya med stöbbleck av stålplåt. Trästegar kompletterades/ordnades i tornhuvu. Den invändiga vattenrännan kompletterades. Stigporten i V rensades från växtlighet och foglagades, ny flis lades som avtäckning.	
2001	Kyrkogårdsmuren renoverades (S 55 m, N och V murarna 50 m).	GF
2002	Kyrkans portaler konserverades av Stenkultur i Stockholm AB.	GF
o. 2002	Kyrkstallet restaurerades av Hoburgsbyggen AB.	Muntl.
2004	3 st. ljuskronor konserverades av Dahlströms metallgjuteri HB, Visby.	GF
2006	12 st. gravhällar samt en övrig stenhäll konserverades av Stenkultur i Stockholm AB.	GF
	Ett par kandelabrar (för 5 ljus) restaurerades.	GF
	Flera textilier konserverades av HV LICUIMS ATELJÉER.	GF
2007	Kyrkogårdsmuren restaurerades delvis.	GF
2008	Orgeln från Stenkuyla kyrka deponerades i Søndre kyrka, den restaurerades av orgelbyggare T. Svenske och målare J. Jannehag.	GF, BH

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.
BH	Byggnadshyttan på Gotland 2005-2006, årsskrift, 2007.
CGB	Brunius, C. G., Gotlands konsthistoria, 1866.
GF	Gotlands fornsals arkiv, 27/5 2008.
GK	Lagerlöf, E., och Svahnström, G., Gotlands kyrkor. En vägledning, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringningsseder, 1985.
GKS	Svahnström, G., och Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	inskrift i kyrkan

kh	kyrkoherde
Muntl.	Muntlig uppgift från församlingen.
o.	omkring.
Räk.	Sundre kyrkas räkenskaper i ViLA.
s.	sent.
SHM	Statens Historiska Museum
SK	Sundre kyrka. Liten handledning. Stencil i två olika utgåvor u. å.
Strelow	Strelow H. Nilssøn, Cronica Guthilandorum, 1633.
t.	tidigt.

